

Дисципліна складається із двох змістових модулів: «Теоретичні засади ознайомлення дітей із суспільним довкіллям» та «Методика ознайомлення дітей з явищами оточуючого світу» [2]. У першому змістовому модулі розглядаються питання, присвячені сутності поняття «довкілля», «суспільне довкілля», «середовище»; провідним принципам ознайомлення дітей з явищами оточуючого світу (інтеграції знань, цілісності і системності, діяльнісного опосередкування, діадичної взаємодії, ізоморфізму, урахування культурно-етнографічних особливостей краю, єдності зовнішніх впливів довкілля і внутрішніх умов, наочності й об'єктивності, екологізації і валеологізації, поєднання пізнавальних і виховних завдань); змісту роботи з ознайомлення дітей з суспільним довкіллям; формам, методам та засобам ознайомлення дітей з суспільним довкіллям [3].

У другому змістовому модулі розглядаються такі питання: методика ознайомлення дітей з якостями та властивостями предметів; методика ознайомлення дітей з явищами суспільного життя (ознайомлення дітей із працею дорослих; особливостями руху транспортних засобів на дорогах і правилами поведінки у них; з національними та державними символами; з правилами проти пожежної безпеки тощо); діти в соціальному довкіллі [3].

На практичних заняттях з дисципліни ми пропонуємо більш детальний розгляд окремих теоретичних положень, що відбувається у формі бесіди та дискусії. Під час даної форми роботи здійснюється перевірка та обговорення виконаних творчих самостійних завдань.

Виконання самостійної роботи передбачає опрацювання не лише питань теоретичного характеру, але і виконання практичних завдань: підготовка конспекту екскурсії-огляду предметів побуту і об'єктів найближчого довкілля; розробка дидактичних ігор з метою закріплення у дітей якостей і властивостей предметів, з ознайомлення з професіями та ігор економічного змісту; підбір літературних творів для ознайомлення дітей з правилами поведінки з вогнем та вогнєнебезпечними предметами; добір творів по ознайомленню дітей з державними символами України; підбір допоміжних матеріалів для вихователів, що можна використовувати у інформаційно-просвітницькій роботі.

Таким чином, основною метою викладання навчальної дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» є озброєння студентів знаннями теоретичних основ проблеми ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям з позицій сучасної психолого-педагогічної науки; опанування методикою роботи з дітьми, з огляду на майбутню педагогічну діяльність, розвитку здатності творчого застосування знань і умінь у практичній педагогічній діяльності. Нами передбачено, що після вивчення дисципліни, провідними вміннями майбутніх вихователів мають бути здійснення власної педагогічної діяльності в умовах гуманістичного, особистісно-орієнтованого навчання й виховання; студенти вмітимуть аналізувати та проектувати власну діяльність; здійснюватимуть самоаналіз власної діяльності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В]. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навчальна програма дисципліни [для студентів стаціонарної форми навчання, галузь знань 0101 Педагогічна освіта, напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта/ укладач С.С. Бурсова]. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – 11с.
3. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям: робоча програма дисципліни [для студентів стаціонарної форми навчання, галузь знань 0101 Педагогічна освіта, напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта / розробник: С.С. Бурсова]. – Полтава: ПНПУ, 2016. – 16 с.

АПЛІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті теоретично обґрунтовано особливості використання аплікації як основного засобу художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Розкриті особливості естетичного сприйняття дітей дошкільного віку. Здійснено теоретичний аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, аплікація, естетичне сприйняття, особистісно орієнтований підхід, діти старшого дошкільного віку.

In the article theoretically substantiated the peculiarities of use of application as the main means of artistic and aesthetic education of children of the senior preschool age. Revealed the features of the aesthetic perception of children of preschool age. The theoretical analysis of scientific sources on the problem under study is carried out.

Key words: artistic and aesthetic education, application, aesthetic perception, person-oriented approach, children of senior preschool age.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Образотворча діяльність має велике значення у вирішенні завдань з естетичного виховання дітей, оскільки за своїм характером є мистецькою діяльністю. Специфіка занять з образотворчого мистецтва відкриває широкі можливості для пізнання прекрасного, для розвитку у дітей емоційно-естетичного ставлення до дійсності. Кожен вид образотворчої діяльності, крім загального естетичного впливу, має свій специфічний вплив на дитину. Актуальними питаннями сьогодення є питання розвитку художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку. Аплікація, як один з видів мистецтва, має велике значення для навчання і виховання дітей дошкільного віку. Вона сприяє формуванню і розвитку багатьох особистісних якостей дитини, її психічних і естетичних можливостей. Недослідженість специфіки використання даного виду образотворчої діяльності та його неповноцінне використання в практичній роботі з дітьми, дають можливість нам підтвердити актуальність проблеми використання аплікації як засобу естетичного виховання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемі художньо-естетичного виховання і ролі в ньому засобу аплікації присвячено багато публікацій. Розробкою питань теорії художньо-естетичного виховання займалися (Н. Варккі, І. Зязюн, О. Киричук, Г. Костюк, Л. Левчук, Б. Ліхачов, І. Надольний, В. Передерій, О. Семашко, Б. Теплов, Б. Юсов та ін.), естетичного виховання засобами різних видів мистецтва (Л. Горюнова, Д. Кабалецький, Є. Кв'ятковський, Л. Коваль, Б. Неменський, З. Новлянська, О. Рудницька, В. Сухомлинський, Г. Тарасенко, А. Федь, Л. Хлебнікова, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін.). Вагомими для нашого дослідження стали наукові розвідки педагогів щодо специфіки естетичного виховання дітей дошкільного віку – Н. Ветлугіної, В. Єзикеєвої, Р. Жуковської, І. Запорожця, Н. Зубаревої, Н. Карпінської, Т. Комарової, Б. Неменського, О. Половіної, Є. Фльоріної, Л. Шкаріної, В. Шацької та ін.

З огляду на зазначене, **метою** статті є розкриття особливостей використання аплікації як засобу художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Система естетичного виховання не є окремою галуззю знань, вона органічно пов'язана з іншими складовими елементами всебічного виховання та розвитку дитини. Правильно здійснюваний естетичний розвиток завжди пов'язаний з удосконаленням багатьох якостей і рис дитини.

Педагоги Н. Ветлугіна, Г. Лабковська, Т. Комарова, Т. Поніманська виділяють наступні завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку: розвиток у дітей естетичної сприйнятливості, формування певних емоцій, почуттів, ставлень, інтересів [9]; створення запасу елементарних естетичних знань (звукових, колірних і пластичних) і вражень, розвиток чуттєво-емоційного досвіду, що є основою формування широких інтересів, потреб, здібностей, що виявляються в тому, що їхній власник за будь-якої ситуації поводить себе як естетична особистість, що діє; формування естетичного ставлення до дійсності, завдяки цьому виникає естетичне сприймання, що призводить до розуміння, оцінювання, формування естетичних уявлень і суджень [4, с. 74]; формування на основі отриманих знань і розвитку здібностей художнього, естетичного сприйняття соціально-психологічних якостей людини, що забезпечуватимуть їй можливість емоційно переживати й оцінювати естетично значущі предмети і явища, насолоджуватися ними, милуватися [6, с. 51]; формування якостей, потреби і здатності особистості активно брати участь у створенні прекрасного в мистецтві, житті, праці, поведінці, стосунках [10].

Видатний педагог Н. Ветлугіна у свою чергу стверджує, що «гармонійність естетичного виховання важлива для дітей різного віку, але ніхто не потребує її так, як дошкільнята. Естетичні враження залишаються в їхній пам'яті досить надовго. Диспропорції, надмірність, порушення у вихованні найбільше травмують у ранньому віці і завдають часом непоправної шкоди. Необхідні правильні співвідношення всіх впливів на дитину. Врахування вікових особливостей допомагає встановити, які саме форми, засоби та види діяльності під час естетичного виховання особливо ефективні в тому чи іншому віці. Якщо діти виховуються у дусі чутливості до всього прекрасного в житті, якщо вони збагачуються різнобічними враженнями, захоплюються різними видами художньої діяльності, то їхні спеціальні здібності розвинуться успішно і плідотворно» [2, с. 35].

У процесі дослідження слід звернути увагу, що часто серед педагогів існує думка про розмежування естетичного та художнього виховання. Так, наприклад, В. Шацька ставить перед естетичним вихованням наступну мету: «Естетичне виховання служить формуванню активних естетичних відносин дітей до творів мистецтва, а також стимулює посильну участь у створенні прекрасного в мистецтві, праці, у творчості за законами краси» [11, с. 14].

У наш час проблема художньо-естетичного виховання, розвитку особистості, формування її естетичної культури одне з найважливіших завдань, що стоять перед освітнім закладом. Так, М. Варккі зазначає, що «художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку як цілеспрямований процес формування творчо активної особистості дитини, здатної сприймати і оцінювати прекрасне в житті та мистецтві» [1, с. 53].

І. Запорожець визначає художньо-естетичне виховання як «організацію життя і діяльності дітей, що сприяє розвитку естетичних і художніх почуттів дитини, формуванню уявлень і знань про прекрасне в житті та мистецтві, естетичних оцінок і естетичного ставлення до всього, що нас оточує» [3, с. 43]. В обох визначеннях мова йде про те, що художньо-естетичне виховання повинно формувати художній смак, виробляти й удосконалювати в дитині здатність естетичного усвідомлення прекрасного в мистецтві і в житті, правильно розуміти й оцінювати його.

Отже, художньо-естетичне виховання має діяльну і творчу спрямованість, яка не повинна обмежуватися тільки спогляданням завдання, а також повинна формувати здатність створювати прекрасне в мистецтві і житті.

Б. Ліхачов зазначав, що «спілкуючись з естетичними явищами життя і мистецтва, дитина, так чи інакше, естетично та художньо розвивається. Але при цьому дитиною не усвідомлюється естетична сутність предметів, а естетичний розвиток найчастіше обумовлений прагненням до розваги, а без втручання ззовні у дитини можуть скластися невірні уявлення про життя, цінності, ідеали [6, с. 51-60]. Педагог вважає, що тільки цілеспрямований педагогічний естетико-виховний вплив, залучення дітей у різноманітну

художню творчу діяльність здатні розвинути їх сенсорну сферу, забезпечити глибоке розуміння естетичних явищ як справжнього мистецтва та краси дійсності.

Цікавим, на нашу думку, є досвід вченої О. Половіної, яка дуже влучно описала особливості педагогічного супроводу образотворчої діяльності дітей. Вчена стверджувала, що «організація образотворчої діяльності насамперед має забезпечувати поліхудожній розвиток дітей. Це можливо, завдяки синкретичності – з'єднанню, злиттю з іншими видами діяльності. Систему роботи з образотворчої діяльності слід базувати на особистісно орієнтованому підході, в основі якого – емпатійне розуміння педагогом дитини. Методами співпраці з дитиною при цьому є діалог та гра. За такого підходу спільна образотворча діяльність педагога і дітей виключає наслідування зразка дорослого, а передбачає активні дії кожної дитини у створеному педагогом розвивальному середовищі» [7, с. 45-46]. Спираючись на вищезгадане твердження можна дійти висновку, що у процесі художньо-естетичного виховання дітей є постійна необхідність у створенні педагогом позитивного емоційного тла сприймання (захоплення, зацікавлення, заохочення), враховуючи високу емоційність дітей дошкільного віку і забезпечуючи ефективність сприймання дітьми мистецтва, що у свою чергу буде виступати запорукою повноцінного інтелектуального та естетичного розвитку.

На наш погляд, найбільш пріоритетними засобами формування художньо-естетичного виховання є: ознайомлення дітей з творчістю як сутністю естетичного ставлення до навколишнього світу; доступні віку види художньо-творчої діяльності, які максимально забезпечують свободу вираження ставлення до знань про навколишню дійсність (малювання, ліплення, аплікація тощо); активна педагогічна діяльність.

В системі художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку велике місце має бути відведено саме аплікації. Вона краще, ніж щось інше збагачує психіку дитини, удосконалює роботу органів чуття і естетичний смак. В процесі аплікації створюються сприятливі умови для розвитку естетичного сприйняття і емоцій, які поступово переходять в естетичні почуття, сприяють формуванню естетичного ставлення до дійсності. Безпосереднє естетичне почуття, яке виникає при сприйнятті гарного предмета, включає різні складові елементи: почуття кольору, почуття пропорції, почуття форми, почуття ритму.

Для естетичного виховання дітей і для розвитку їх образотворчих здібностей велике значення має знайомство з творами образотворчого мистецтва. Яскравість, виразність образів в картинках, скульптурі, архітектурі та творах прикладного мистецтва викликають естетичні переживання, допомагають глибше і повніше сприймати явища життя і знаходити образні вираження своїх вражень в аплікації. Поступово у дітей розвивається художній смак.

Також у роботах А. Запорожця, В. Давидова, М. Поддякова встановлено, що дошкільнята здатні у процесі предметно чуттєвої діяльності, у тому числі аплікації, малюванні, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язок між окремими явищами і відображати їх в образній формі. Цей процес особливо помітний у різних видах практичної діяльності: формуються узагальнені способи аналізу і синтезу, порівняння і зіставлення, розвивається вміння самостійно знаходити способи розв'язання творчих завдань, вміння планувати свою діяльність, а також розвивається творчий потенціал дітей. Тобто, використання аплікації в освітньому процесі передбачає не тільки художньо-естетичний розвиток, але й гармонійний розвиток творчої особистості.

На нашу думку, для створення аплікації дітям необхідно докласти зусиль, здійснити трудові дії, оволодіти певними вміннями. Аплікація, як один з видів мистецтва, вчить дітей дошкільного віку долати труднощі, виявляти трудові зусилля, опановувати трудовими навичками. Не можна не погодитись з думкою О. Половіною, яка вказувала на особливості впровадження такого виду образотворчого мистецтва у житті дітей; з якого віку краще починати роботу у даній сфері; які саме матеріали слід використовувати у процесі роботи та надає цінні поради. Також дослідниця пропонує знайомити дітей старшого дошкільного віку

із такими техніками роботи як квілінг та декупаж. На нашу думку, запропонований підхід є досить актуальним.

У роботі з художньо-естетичного виховання важливо знати і враховувати не тільки спрямованість інтересів, а й особливості цього естетичного сприйняття: сприймаючи явище навколишньої дійсності, людина керується не тільки пізнавальними і моральними критеріями, а й естетичними принципами. Зміст і багатство почуттів, виражених за допомогою аплікації, знаходяться в прямій залежності від характеру сприйняття. Відповідно до віку естетичне сприйняття має свої особливості, зумовлені запасом уявлень і обсягом життєвого досвіду дітей.

Таким чином, здатність помітити, виділити гарне розвивається у дітей поступово. Але якщо розвиток відбувається стихійно, без цілеспрямованого впливу дошкільного навчального закладу і сім'ї, то він може затриматися. Тому педагог повинен спрямовувати художньо-естетичне виховання дітей, не забуваючи про те, що допомогти дитині успішно розвинутися в образотворчому мистецтві можливо лише за умови уникнення шаблонності, стереотипності у навчанні. На нашу думку, педагогу потрібно усвідомлювати, що аплікація як різновид образотворчої діяльності не «терпить» раз і назавжди встановлених правил виконання, потрібно залишати дитині місце для творчості.

Висновки та рекомендації. Отже, проведений аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що перед дошкільним навчальним закладом стоїть задача дати своїм вихованцям знання, прищепити навички й уміння, що сприяють художньо-естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку, виховувати всебічно розвинену особистість. Нами з'ясовано, що естетичні якості особистості не є вродженими, але починають розвиватися з самого раннього віку в умовах соціального оточення й активного педагогічного керівництва. У даному випадку аплікація виступає одним із найголовніших засобів художньо-естетичного виховання дітей, оскільки у своєму змісті, меті та основних завданнях направлена на поступове освоєння дітьми естетичної культури, формування естетичного сприйняття, а також уявлень, понять, суджень, інтересів, потреб, почуттів, художньої діяльності та творчих здібностей.

Наше подальше дослідження направлене на розкриття особливостей ефективної організації художньо-естетичного виховання дітей засобами аплікації. Маємо на меті розробити технологію ознайомлення старших дошкільників з аплікацією та практичний посібник для використання в дошкільних навчальних закладах та в умовах сім'ї.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Варккі М. Дитина у світі творчості: Творче та естетичне виховання дошкільнят / Н. Варккі // Дошкільне виховання. – 2003. – № 6. – С.57-67.
2. Ветлугіна Н.О Система естетичного виховання в дитячому садку / Н.О Ветлугіна. – К.: Рад.школа, 1977. – 247 с.
3. Запорожець І.Д. Виховання емоцій і почуттів у дошкільника / І.Д. Запорожець. – М., 1985. – 186 с.
4. Лабковская Г. С. Эстетическая культура и эстетическое воспитание / Г. С. Лабковская. – М. : Просвещение, 1983. – 304 с., С. 74.
5. Лихачев Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников : Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов / Б. Т. Лихачев. – М. : Просвещение, 1985. – 176 с., С. 51.
6. Лихачев Б.Т. Методологические основы педагогики / Б. Т. Лихачев. – Самара: Бахрах, 1998. – 200 с.
7. Половіна О. Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід / О. Половіна // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2016. – №9. – С.45-50.